

Zəngəzur dəhlizi və Türkiyənin logistik strategiyası

Türkiyənin ticarət naziri Ömər Bolat yerli “Analiz” qəzetinə müsahibəsində ölkəsinin ticarət və logistika sahəsində strateji prioritetlərindən danışdı. O, Zəngəzur dəhlizi marşrutuna xüsusi toxunub. Nazir qeyd edib ki, Türkiyə özünün üç qitənin qovşağında yerləşən logistika körpüsü rolunu təkcə coğrafi üstünlük kimi görmür, həm də onu qlobal iqtisadi üstünlüyə çevirir. “Bu təkcə strateji bir arzu deyil, həm də ticarət zərurətidir”, – deyərək əlavə edib.

Bəli, türkiyəli nazirin Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı açıqlaması ölkənin yalnız regional oyunçu olmaqla kifayətlənməyəcəyini, eyni zamanda, qlobal tranzit sistemində aktiv iştirakçı kimi çıxış etmək niyyətini vurğulayır. Bu çərçivədə dəhliz məntiqi siyasi və iqtisadi mənafehləri dəstəkləyən strateji rıçaq rolunu oynayır. Onu da düşünək ki, layihə Ankara üçün yalnız nəqliyyat və logistika infrastrukturunu inkişaf etdirmək deyil, həm də türk dünyası ilə integrasiyanı gücləndirmək məqsədi daşıyan vasitədir. Bu dəhliz vasitəsilə Türkiyə Mərkəzi Asiya və Türk dünyası ilə birbaşa quru əlaqəsi qurmaq arzusunu konkret əməli addıma çevirir.

Hazırda Türkiyənin Mərkəzi Asiyaya Gürcüstan üzərindən çıxışı 950 kilometr təşkil edir. Zəngəzur dəhlizi istifadəyə verilsə, bu məsafə 400 kilometrə qədər, tranzit müddəti isə 5–7 gün qısılacaq və daşıma xərcləri 15–20 faiz azalacaq. Deməli, rəqəmlər Türkiyənin regional ticarət mərkəzinə çevrilməsi strategiyasının həm iqtisadi, həm də logistika baxımından nə qədər səmərəli olduğunu göstərir.

Nazirin açıqlamalarına görə, dəhliz Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) daxilində ticarət əlaqələrinin dərinləşməsinə və iqtisadi integrasiyanın güclənməsinə şərait yaradacaq. Statistik məlumatlar da bunu təsdiqləyir: 2020–2024-cü illərdə Türkiyə ilə türk dövlətləri arasında ümumi ticarət dövriyyəsi 62,6 milyard ABŞ dolları olub; bu dövrdə Türkiyənin ixracı 36,6 milyard, idxalı isə 26 milyard dollar təşkil edib. Ən böyük ticarət dövriyyəsi isə Azərbaycanla – 18,1 milyard dollardır. Azərbaycanla əməkdaşlıq enerji və infrastruktur sahələrinə əsaslanır və TANAP, Bakı–Tbilisi–Ceyhan və Bakı–Tbilisi–Ərzurum magistralları ilə Zəngəzur

dəhlizi birləşərək enerji və strateji məhsulların daşınmasını optimallaşdırır. Bu, regional enerji bazarında rəqəbat qabiliyyətini artırır və idxal-ixrac əməliyyatlarını sürətləndirir.

Zəngəzur dəhlizi, həmçinin digər türk dövlətləri üçün də strateji əhəmiyyət kəsb edir. Son beş ildə Türkiyədən Qazaxıstana ixrac 10,1 milyard, idxal 13,2 milyard dollar, Özbəkistanla ticarət dövriyyəsi 15,8 milyard, Qırğızıstanla isə 5,4 milyard dollar təşkil edib. Dəhlizin istifadəyə verilməsi ilə bu həcmələrin illik orta hesabla 10–15 faiz artması proqnozlaşdırılır. Beş il ərzində Qazaxıstanla ticarət dövriyyəsi 15–16, Özbəkistanla 20, Qırğızıstanla isə 6–6,5 milyard dollara çatdırıla bilər. Bu göstəricilər türk dövlətləri arasında iqtisadi integrasiyanın dərinləşməsi və regional ticarətin sürətləndirilməsi baxımından böyük strateji əhəmiyyətə malikdir.

Dəhlizin iqtisadi və siyasi əhəmiyyəti bununla da bitmir. Türkiyənin Zəngəzur dəhlizi vasitəsilə Mərkəzi Asiya və Azərbaycanla daha sıx integrasiyası, eyni zamanda, Avropa və Asiya bazarlarına daha sürətli çıxışı əldə etməsi mümkün olacaq. Bu da Türkiyənin qlobal logistika və ticarət xəritəsində güclü mövqe tutmasına şərait yaradacaq. Bundan əlavə, layihə regional sabitliyi və iqtisadi əməkdaşlığı da təşviq edəcək, enerji və yükdaşıma sahələrində rəqəbat qabiliyyətini artıraraq bütün region üçün iqtisadi səmərəliliyi yüksəldəcək.

Ümumilikdə, Zəngəzur dəhlizi Türkiyənin ticarət və logistika strategiyasının mərkəzi elementi olaraq, həm iqtisadi, həm siyasi, həm də geosiyasi baxımdan böyük önəm daşıyır. Layihə Türkiyənin regional və qlobal tranzit şəbəkəsindəki mövqeyini gücləndirir, Türk dünyası ilə əlaqələri dərinləşdirir və regional ticarət əlaqələrini şaxələndirir.

Onu da qeyd edək ki, Mərkəzi Asiya ölkələri də Zəngəzur dəhlizinin tezliklə istifadəyə verilməsində maraqlıdırlar. Onlar dəhlizin yaradılmasını tam dəstəkləyir və onu regionun nəqliyyat-logistika xəritəsini dəyişdirmək gücündə olan əsas infrastruktur layihələrindən biri kimi görürlər. Özbəkistan Ali Məclisinin Qanunvericilik Palatasının deputatı Bobur Bekmurovun da qeyd etdiyi kimi, Türk dünyası daxilində yük axınlarının artması və əlaqələrin genişlənməsi ilə yeni, daha etibarlı və proqnozlaşdırıla bilən marşrutların yaradılması önəmlidir: “Zəngəzur dəhlizinin açılması bütün Türk dünyası üçün mühüm tarixi hadisə olacaq. Bu marşrut Orta Dəhlizin əsas həlqəsinə çevriləcək və xalqlarımıza fayda gətirəcək. Layihə Türk ölkələri məkanında integrasiyanın yeni mərhələsi olacaq”.

O, həmçinin vurğulayıb ki, Özbəkistan dəhlizi TDT daxilində iqtisadi və siyasi əməkdaşlığın dərinləşməsi prosesinin bir hissəsi kimi görür, bu isə gələcəkdə regionun dayanıqlılığını gücləndirməyə, ticarətin inkişafını sürətləndirməyə və Türk dövlətlərinin vahid nəqliyyat qovşağı kimi cəlbediciliyini artırmağa imkan verəcək.

Beləliklə, Zəngəzur dəhlizi Türkiyənin regional və qlobal strategiyasında bir neçə mühüm funksiyayı yerinə yetirir: tranzit və logistika mərkəzi kimi rol, enerji və kommunikasiya infrastrukturunun integrasiyası, Türk dövlətləri arasında iqtisadi integrasiyanın sürətlənməsi və uzunmüddətli regional sabitlik üçün baza təminatı. Proqnozlaşdırılan beşillik ticarət artımı, xərclərin azalması və tranzit imkanlarının genişlənməsi Türkiyənin həm iqtisadi, həm də geosiyasi mövqeyini xeyli gücləndirəcək, Ankara üçün strateji üstünlükləri konkret rəqəmlər təsdiqləyir.

Pünhan ƏFƏNDİYEV
XQ